

INSCRIPTII EXTERNE PRIVITOARE LA ISTORIA DACIEI ROMANE

de
CONSTANTIN C. PETOLESCU

De mai bine de trei decenii, două colective de epigrafiști din țara noastră — de la Institutul de arheologie din București și de la Institutul de istorie și arheologie din Cluj-Napoca — lucrează la întocmirea unei culegeri a inscripțiilor antice din România. Cu mai mulți ani în urmă, această colecție și-a făcut debutul, sub titlul *Inscriptiile antice din Dacia și Scythia Minor (Inscriptiones Daciae et Scythiae Minoris antiquae)*, sub îngrijirea prof. D. M. Pippidi și I. I. Russu. Astfel, în 1975 a început publicarea primei serii, *Inscriptiile Daciei romane (Inscriptiones Daciae Romanae)*, din care au apărut pînă acum mai multe volume: I (1975) — *Introducere istorică și epigrafică. Diplomele militare. Tăblitele cerate* (I. I. Russu); II (1977) — *Oltenia și Muntenia*; III/1 (1977) — *Dacia de sud-vest (teritoriul dintre Dunăre, Tisa și Mureș)* (I. I. Russu, în colaborare cu Milena Dušanić, Nicolae Gudea și Volker Wollmann); III/2 (1980) — *Ulpia Traiana Dacica (Sarmizegetusa)* (I. I. Russu, în colaborare cu Ioan Piso și Volker Wollmann). În 1980 și-a început apariția seria a doua, *Inscriptiile din Scythia Minor (Inscriptiones Scythiae Minoris)*, din care în anul 1980 a apărut vol. V (inscripțiile de pe limes-ul dobrogean, între Capidava și gurile Dunării; autor Emilia Doruțiu-Boilă); în cursul primei jumătăți a anului 1983 este așteptată apariția volumului I din această serie, cuprinzînd inscripțiile de la *Histria și teritoriul său* (D. M. Pippidi), iar altele (II: *Tomis* și teritoriul, de I. Stoian; IV: zona *Tropaeum Traiani* — *Ostrov* — *Axiopolis*, de Em. Popescu) sunt în stadiu avansat de pregătire. Deosebit de aceste două serii, dar în cadrul aceleiași colecții naționale, Em. Popescu a publicat, în 1976, un volum cu *Inscriptiile grecești și latine din secolele IV—XIII descoperite în România (Inscriptiones intra fines Dacoromaniae repertae Graecae et Latinae anno CCLXXXIV recentiores)*.

Totodată, numeroase informații despre istoria noastră veche conțin o serie de inscripții descoperite în afara teritoriului României; ele privesc cetățile pontice în perioada autonomiei, relațiile lor cu populația autohtonă, înaintarea stăpînirii romane la Dunărea de jos și cucerirea

Daciei, organizarea administrativă a Daciei și Moesiei Inferioare, armata romană, populația acestor provincii. Astfel, cuprinderea într-un volum a inscripțiilor externe privitoare la istoria veche a României se impune de la sine.

Deocamdată, inscripțiile externe privind Dacia se află strinse în volumul publicat de epigrafistul Arpad Dobó: *Inscriptiones extra fines Pannoniae Daciaeque repertae ad res earundem provinciarum pertinentes*; această culegere a cunoscut mai multe ediții, ultima (a patra, la care ne vom referi) fiind publicată în 1975 (noi vom utiliza în continuare abrevierea IPD⁴).

Acest volum a atras, cum era și firesc, atenția specialiștilor, care au publicat mai multe recenzii, dintre care amintim pe cele semnate de I. I. Russu (în Acta MN, XII, 1975, p. 419—425 = RRH, 16, 1977, 1, p. 173—178), C. C. Petolescu (Dacia, N.S., XX, 1976, p. 299—301) și B. Lörincz (scurtă prezentare în Acta Archaeologica, Budapest, XXVIII, 1976, p. 207). Mai de curînd, la rubrica de discuții din *Arheologia Moldovei*, IX, 1980, p. 125—135, s-au publicat observațiile lui N. Gostar asupra acestui *corpus*.

Una din principalele obiectii aduse acestei culegeri este gruparea arbitrară, în același volum, a inscripțiilor externe privitoare la cele două provincii romane (Pannonia și Dacia) — care nu se leagă nici din punct de vedere geografic, nici istoric¹. Dimpotrivă, găsim a fi deosebit de utilă și necesară întocmirea unei culegeri cu *Inscripțiile descoperite în afara provinciilor Dacia și Scythia Minor privitoare la istoria veche a României*, care să apară în colecția națională de inscripții antice; un asemenea volum este justificat de unitatea geografică a spațiului carpato-ponto-danubian, substratul etnic comun (geto-dac) al celor două provincii și rezultatul prefacerilor etnice care au avut loc aici: poporul român.

Deocamdată, *corpus-ul* întocmit de A. Dobó rămîne util — cu corectările și ajustările aduse în special de cele trei recenzii apărute în țara noastră², ca și cu completările la repertoriul inscripțiilor — fie ele

¹ I. I. Russu, ActaMN, XII, 1975, p. 419—420; C. C. Petolescu, Dacia, N. S., XX, 1976, p. 301.

² În cele trei recenzii din publicațiile românești amintite, s-au făcut numeroase rectificări, comentarii și completări bibliografice de către I. I. Russu (pentru IPD⁴, 648, 652, 686, 693, 702, 704, 708, 709 a, 774 a, 813, 823, 835, 841, 847, 860, 863, 864), C. C. Petolescu (IPD⁴, 648, 657, 666, 697, 706, 851, 852, 875, 881) și îndeosebi N. Gostar (IPD⁴, 653, 663, 669, 696, 770, 775, 775 b, 776, 778, 786, 788, 789, 791, 792, 807, 814, 816, 819, 821 a, 835, 844, 831, 832, 838, 839, 851, 852, 866, 874, 881, 883, 884). Alte cîteva rectificări sunt consemnate de C. C. Petolescu, în Revista de istorie, 33, 1980, 6, p. 1044, nota 9, și în Transilvania, IX (LXXXVI), 1980, 6, p. 50, nota 1 (dar aici, la bibliografia cu noi inscripții externe privitoare la Dacia română, trebuie exclusă „diploma” falsă publicată de A. Alföldi, JRS, XXIX, 1939, p. 28=AnnEp, 1939, 126=I. I. Russu, AISC, IV, 1944, p. 220, nr. 19; vezi în acest sens, I. I. Russu, *Daco-geții în Imperiul roman*, Bucureti, 1980, p. 20—21, nota 44, cu bibliografia).

omise de autor dintr-o cunoaștere insuficientă a istoriei Daciei romane (cele mai multe)³, fie apărute ulterior.

Inscripțiiile referitoare la Dacia — *Inscriptiones ad res Dacicas pertinentes* — sunt cuprinse în volumul lui A. Dobó între numerele 606—904 — sub același număr figurind uneori, cu litere, mai multe inscripții; astfel, numărul total al inscripțiilor strinse este de 323. Dar, dintre acestea, cel puțin 28 trebuie excluse, întrucât nu au nimic comun cu istoria Daciei⁴. Reducerea operată astfel este „compensată“ din plin de un număr apreciabil mai mare — 92 de inscripții (vezi mai departe *Repertoriul epigrafic*⁵), fie omise în IPD⁴, fie apărute ulterior. Astfel, *corpus-ul* inscripțiilor externe privitoare la istoria Daciei cuprinde pînă acum 387 de inscripții⁶.

Inscripțiiile strinse în *Repertoriul* ce urmează se referă la războaiele pentru cucerirea Daciei purtate de Domițian sau Traian (nr. 1—8), dar și la alte războaie (nr. 9—10); ne fac cunoscute nume de *legati Augusti pro praetore* sau procuratori ai provinciilor Daciei (nr. 11—29); dar cele

³ În acest sens, este sugestivă omisiunea dintre inscripțiiile *ad res Dacicas pertinentes* a o serie de inscripții (în *Repertoriul nostru*, nr. 14, 25, 29, 44, 54, 57—61, 63, 69, 77, 81), reproducește în schimb între cele privitoare la istoria Pannonei.

⁴ Astfel: nr. 624—625 (se referă la Dacia Mediterraneană), 758—767 („quadririemis Dacicae in classibus Romanis“; dar calitatea de *IIII Dacicus* nu are nimic comun cu etnicul marinăru lui respectiv, referindu-se la numele corăbiei: I. I. Russu, ActaMN, XII, p. 423); 825—829 a (care privesc, cum rezultă din conținutul inscripțiilor nr. 828—829 a, relațiile cu germanii, de la granița de nord a Pannoniilor, nu cu dacii); la fel nr. 831, iar 832 nu este sigur că se referă la o *expeditio* [*Dacisca*]; nr. 863—864 (*curia Dacica* și *curiae duae Traianae Dacicae*, unde se repetă situația cu *quadririemis Dacicae*; cf. I. I. Russu, loc. cit., p. 424); 902—904 (care se leagă de istoria Pannonei și mai puțin sau deloc de aceea a Daciei). Mai pot fi excluse nr. 851, 852, 857 (stămpile pe cărămizi, care au fost expediate de la Dierna sau Drobeta, la sfîrșitul secolului al III-lea — începutul secolului al IV-lea) și nr. 894, 895, 898 (cognomenul *Geta* nu are în aceste cazuri nici o legătură cu poporul geto-dac).

⁵ Dintre acestea, I. I. Russu, ActaMN, XII, 1975, p. 424, a adăugat inscripțiiile de la nr. 25, 29, 75 din *Repertoriul nostru*. În lucrarea *Daco-geții în Imperiul Roman*, București, 1980, I. I. Russu face unele completări, dar și cîteva erori; astfel, la p. 44, se includ doi gladiatori la subcapitolul *Daco-geții în alte formațiuni militare* (A. Dobó, IPD¹, 666, îl trece pe unul dintre ei între *Homines privati et magistratus minores ex Dacia oriundi!*), ignorînd referirile din carteau lui L. Robert, *Les gladiateurs dans l'Orient grec*, Amsterdam, 1971, p. 104—105, nr. 44 și p. 295, nota 5; de asemenea, inscripția veteranului Flavius Decebalus de la Novae nu a fost publicată de V. Gerasimova, cum notează I. I. Russu, op. cit., p. 37 (v. indicațiile bibliografice corecte în *Repertoriul nostru*, nr. 92).

⁶ Pe de altă parte, cîteva din inscripțiiile prezentate în IPD⁴ provin de pe teritoriul Dobrogei (nr. 696, 776, 819, 819 a, 881, 886; v. și în *Repertoriul nostru*, nr. 90, 91), intrînd deci în sumarul volumelor din seria *Inscripțiiile din Scythia Minor*; altele reprezintă diplome militare privind Dacia (nr. 701—704), fiind prezentate recent, cu toate datele și comentariul adekvat, în IDR, I. Alte trei inscripții privesc relațiile lui Burebista cu cetățile pontice (IPD⁴, 837—839), găsindu-și deci mai bine locul în partea cu inscripțiiile externe privitoare la istoria Dobrogei din culegerea proiectată. În total, este vorba deci de 15 inscripții ce nu vor fi cuprinse în *corpus-ul* cu inscripțiiile descoperite în afara granițelor României, referitoare la istoria Daciei romane.

mai multe privesc armata Daciei — legiunile *V Macedonica* și *XIII Gemina* (nr. 30—52: *legati*, tribuni, centurioni, alți militari), precum și unitățile auxiliare (nr. 53—84; îndeosebi ofițeri superiori, exercitindu-și milițiile ecvestre). În sfîrșit, cîteva inscripții (nr. 82—86) se referă la unitățile auxiliare de daci din armata romană⁷, trei pot fi cuprinse sub termenul *geographica* (nr. 87—89), iar alte trei prezintă un antroponim dac (*Decibalus*), destul de răspindit printre dacii ajunși în diferite colțuri ale imperiului⁸.

În continuare, reproducem textele celor 92 de inscripții nou adăugate la izvoarele epigrafice ale istoriei Daciei romane⁹. Sursele bibliografice au fost indicate selectiv (cele mai cunoscute și accesibile), cu trimiterea la lucrări de referință¹⁰.

REPERTORIUL EPIGRAFIC

1. Ephesus. D. Knibbe, JÖAI, 49, 1968—1971, Beibl., col. 6—15; cf. W. Eck, în RE, Suppl. 14 (1974), col. 59 și urm., s.v. *Arruntius*; H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 122—124, nr. 166; Emilia Doruțiu-Boilă, Studii Clasice, XVII, 1977, p. 89—100; Anna Aichinger, în Arheološki Vestnik, XXX, 1979, p. 622—623, nr. 18.

M. *Arruntium M. [filijum Ter(etina tribu) / Claudian[u]m, praefectum coh[ortis], / tribunum [bis], praefectum] ala[e et] / vex[il]lii praef[to]rianorum, don[s] / mil[itarib]us don[atum] hasta pur[a] / [ve]xillis ar[genteis] clorona aurea / [et] coron[a] , proc(uratorem)] Romae fru/[menti comparandi] it(em)*

⁷ Despre acestea, C. C. Petolescu, *Dacii în armata romană*, în Revista de istorie, 33, 1980, 6, p. 1045—1060.

⁸ Idem, *Geto-dacii în epoca romană în lumina izvoarelor epigrafice*, în *Thraco-Dacica*, II, 1981, p. 221—223.

⁹ Mai sunt cîteva inscripții, care, deși nu se exprimă direct, se referă și ele la istoria Daciei romane. Astfel, pot fi amintite două personaje legate de perceperea vămilor în circumscriptiia Illyricului, din care făcea parte și Dacia: T. Iulius Saturninus, *cond(uctor) p(ublici) p(ortorii) Illyrici utriusque et ripae Thraciae* (cunoscut și în Dacia, la Ad Maediam: CIL, III, 1568=IDR, III/1, nr. 60, și la Alburnus Maior, într-o tablă cerată: CIL, III, p. 958, tab. cer. XXIII=IDR, I, nr. 55) și *Aurelius Ianuarius [proc(urator)] vect(igalis) Illyric(i)* (H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 174 și II, nr. 342; despre vămile Daciei, mai nou: A. Dobó, în Acta classica Universitatis Scientiarum Debreceniensis, X—XI, 1974—1975, p. 145—150). De asemenea, între numele dacice de la sud de Dunăre poate fi adăugat *Scorinis* (cf. N. Gostar, N. S., XXIV, 1980, p. 314—315, nr. 4), iar la Roma apare un *Comosus* (AnnEP, 1976, 46). În sfîrșit, ar mai putea fi amintite inscripțiile în care unii împărați poartă titlurile de *Dacicus* și *Carpicus* — reprezentând, indirect, știri despre istoria Daciei în secolele II—III e.n. (N. Gostar, în *Actes de la XIIe Conférence internationale d'études classiques „Eirene“*, București — Amsterdam, 1975, p. 643—649).

¹⁰ A. Stein, *Die Reichsbeamten von Dazien* (Diss. Pann, I, 2), Budapesta, 1944; H.—G. Pflaum, *Les carrières procuratoriennes équestres sous le Haut-Empire, Romain*, I—III, Paris, 1960—1961; H. Devijver, *Prosopographia militiarum equestrium quae fuerunt ab Augusto ad Gallienum*, I—III, Louvain, 1976—1977—1980.

praef(ectum) class(is) [Moesiacae et ripae Danjuvi / adlectum in senatorijum ordinem] / [inter aedilicios, praefectorjem p. R., leg(atum) / [pr(o) pr(aetore) p]rovinciarum A[chaiae] et / Asiae bis / C. Vibius Salutaris a[mico suo] /.

¹⁵ Μ. Ἀρρούντιον Κλαυδιανόν], | Ἐπαρχον σπείρης, δις χειλίαι[ρχον]. | δις Ἐπαρχον ειλης, ἐπιτροπον ἐν[ν] | Ρώμη ἐπι τοῦ σείτου, Ἐπαρχον τοῦ | ἐν Μοισίᾳ στόλου καὶ τῆς ὄχθης, | ²⁰ καταλελεγμένον εἰς σύνκλητον | ἐν τοῖς ἀγορανομικοῖς, στρατηγὸν | δήμου Ρωμαίων, πρεσβευτὴν καὶ ἀν[ν]η[τη]στράτηγον ἐπαρχειῶν Ἀχαίας | Ἀσίας δις. | Γ. Οὐείβιος Σαλούσταρις φίλω | καὶ εὐεργέτη ἴδιῳ.

Autorii citați consideră că M. Arruntius Claudianus a fost decorat pentru faptele sale de arme în timpul războaielor lui Domițian cu dacii; după N. Gostar (Arheologia Moldovei, IX, 1980, p. 131), „decorarea, puțin obișnuită pentru un comandanț de vexilație, provenit dintr-un *praefectus alae*, cu două *coronae*, două (?) *vexilla argentea* și o singură (?) *hasta pura*, ne-ar face să credem că M. Arruntius Claudianus ar fi putut fi decorat în două războiace dacice, odată în războiul din 86 ca *praefectus alae*, apoi în războiul din 88—89 ca *praefectus vexilli prætorianorum*“. O opinie diferită a susținut Al. Suceveanu, SCIVA 30, 1979, 1, p. 47—59 (consideră că personajul în discuție ar fi primit *dona militaria* din partea lui Vitellius).

2. Tomis. CIL, III, 12 498. Cf. N. Gostar, Arheologia Moldovei, IX, 1980, p. 135, care crede că această inscripție privește *bella Dacica Domitiani* sau *bella Dacica Traiani*.

T. Valerius, T(it) f(ilius), Collina (tribu), Germanus, Pes/senunto, imaginif(er) legionis VII C(laudiae) p(iae) f(idelis), donis II don(atus) / vixit an(nis) LVII; h(ic) s(itus e(st). Heredes T. Valerius IIJulia[n]us et / L. Valerius [G]e[r]m[an]us et Valeria Germana et C(laudia) Iu/lia coniun[x] b(e)ne [m]e(renti).

3. Fragment din *Acta fratum Arvalium*, prin care se face cunoscută plecarea lui Traian din Roma spre a lua conducerea celui de-al doilea război dacic; vezi CIL, VI, 2 075, col. II, r. 40—45:

isidem cos. / — — —nojn(as) Iun(ias) / [in Capitolio] ad vota suspicienda pro itju et redditu / [Imp. C]laes[ti]js Nervae Traiani fr[atres] Arva / [l]ies conve[n]terunt [et vota nuncuparunt,] praefun / [t]e M. Annio V[ero], in ea verba quae infra s(cripta) s(un)ti: / Iuppiter] o(ptime) m(axime) vi...

După numele consulilor, fragmentul este datat între 2—4 iulie 105 (A. Degrassi, *I Fasti consolari dell'Impero Romano*, Roma, 1952, p. 31).

4. Ephesus. A. Stein, *Die Legaten von Moesien*, Budapest, 1940 p. 64, nota 3: „Auch in einer noch unpublizierten lateinischen Inschrift von Ephesos (Scheden des Archäol. Inst. in Wien) ist zu ergänzen leg. leg. V [Mac. donis militariibus donatus] ob bell[um Dacicum]; v. N. Gostar, Arh. Moldovei, IX, 1980, p. 132.“

5. Emona. Jaro și Anna Šašel, Arheološki Vestnik, XXVIII, 1977, p. 334—341.

Aecornae Aug(ustae) / P. Cassius Secundus, / praef(ectus) alae Brit(annicae) / milliariae c(ivium) R(omanorum) / bis torquatae donis / donatus bis bello / Dacico ab / imp(eratore) Caesare Nerva / Traiano Aug(usto) Ger(manico) Dacico / coronis vexillis hastis.

6. Ephesus. D. Knibbe, JÖAI, 49, 1968—1971, Beibl., col. 15, nr. 2; AnnEP, 1969—1970, 595 b și 1972, 573.

[M. Gavio P. filio Palatina Basso] / Romae, praef(ecto) coh(ortis) VI Britt(onum) eq(uitatae) p(iae) f(idelis), trib(uno) / mil(itum) leg(ionis) I Adiutric(is), adlecto in dec(urias) V inter / selectos, praef(ecto) eq(uitum) alae Cl(audiae) novae, donis

donato / bello Dacico ab imp(eratore) Caesare Nerva Traiano / Aug(usto) Germanico Dacico corona murali hasta / [pura] vexillo, praef(ecto) orae Ponticae maritimae.

Μ Γαου[ί]ῳ Π. υἱῷ Παλατείνᾳ Βάσσωι Ρώμης,
 ἐπάργωι σπείρης σ' Βριτανικῆς ἴππικῆς
 εὐσεβοῦς πιστικῆς, χειλιάρχῳ στρατιωτῶν
 λεγ(ιῶνος) α' βυηθοῦ, προσλέγμένῳ εἰς δεκουρίαν ε'
 εἰς τοὺς ἐκλέγμένους, ἐπάρχῳ ἵππεων ἀλης
 Κλαυδίας καινῆς, δώροις, δεδωργμένῳ ἐν
 πολέμῳ Δακικῶι ἀπὸ Αύτοκράτορος Καίσαρ[ος]
 Νέ[ρ]ουσ Τραjanοῦ Σεβαστοῦ Γερμανικοῦ Δακικ[οῦ]
 [στε]φάνωι τειχικῶι ἄστρῳ, καθαρῷ οὐηξίλλῳ,
 [ἐπάρχῳ]ι ὅχθης Ποντικῆς παραχθασίου.

P. Iunius Aemilianus strator / M. Fl(avius) Proculus strator / [...] Helvius Rufus cornicul(arius) [- Ae]butius Paulus cornicul(arius) / [- V]alerius Longinus optio / [- Sal]ubrius Pacatus optio / [- A]ntonius Proculus tesserarius / praetori(i) eius / h(onoris) c(ausa).

7. Nemausus (Nimes). CIL, XII, 3169; cf. Yves Burnand, în „Mélanges de l'école française de Rome“ (Antiquité), 87, 1975, 2, p. 701—702; N. Gostar, în Arheologia Moldovei, IX, 1980, p. 134.

..... / hastis puris IIII v[er]exillis IIII, legato] / Imp(eratoris) Caes(aris) Nerv(ae) Traiani Aug(usti) Germanici] / Dacici Parthici p(atris) p(atiae) leg(ato)] / divi Nervae et Im[p(eratoris) Caes(aris) Nervae Traiani] / Optimi Aug(usti) Germ(anici) [.....] / pr(aetori), trib(uno) pleb(is), q(uaestori) pro(pr(aetore)) prov(inciae), trib(uno) mil(itum)] / leg(ionis) I Italicae, IIII(viro viar(um) cur(landarum), inlati] / in publicu[m] / a Pompeia Marulli[na] / Locus d(atu)s [d(ecreto) d(ecurionum)] / Avennien[ses pa-trono?].

N. Gostar consideră că anonimul personaj a fost decorat cu ocazia războaielelor lui Traian cu dacii, acceptând identificarea acestuia cu D. Terentius Scaurianus, primul guvernator al Daciei, propusă de R. Syme (JRS, XXXVI, 1946, p. 160 = *Danubian Papers*, Bucureşti, 1971, p. 162).

8. Sinope. J. Moreau, în *Limes Studien*. Bâle, 1959, p. 84—87; AnnEp, 1961, 364. Fragment de inscripție, întregită de J. Moreau, cu sugestiile lui H.—G. Pflaum:

..... / [co]r. mural praef. orae maritimae / Am]astr. et clas[sis Ponticae, proc. / im]p. Nervae [Traiani / Cae]s. Aug. Ger[m. Dacic. provinc. / Galatia]e et Paphlagoniae

După N. Gostar, acest anonim a putut fi decorat numai în timpul unuia din războaiele dacice ale lui Traian, propunind pentru rîndurile de început lipsă: [...] praef(ecto) coh(ortis) / ... trib(uno) leg(ionis)..., praef(ecto) alae / ..., donis militariib(us) donato / bello Dacico hast(a) pur(a) vexill(o)] (în continuare, întregirea lui J. Moreau).

Valoarea inscripției este însă redusă, deoarece nu cunoaștem nici numele ofițerului, nici pe cel al unității în fruntea căreia a luat parte la războiul cu dacii.

9. Intercisa. J. Fitz, Alba Regia, XIV, 1975, p. 357.
D(is) M(anibus). / Aur(elio) Gaiano vete[r(ano)] leg(ionis) / I Ad(iutricis) vix(it) ann(nos) LXX est Aurel[ia] / Valentina vix(it) ann(os)... / Aur(eliae) Gaianae et [Aure]l[io] Ausiano str[atorii] / leg(ati) leg(ionis) II Ad(iutricis) [vix(it)] / annos XL stip(enditorum) XXII? qui est desiderat[us bello] / Dac[i]co. Aurelia... / marito dulcissimo.

N. Gostar (Arheologia Moldovei, IX, 1980, p. 136) adaugă această inscripție la *bella Dacia reliqua*.

10. Hadrianoutherai (Balukeser) (Mysia, Asia Mică). Inscriptie în hexametri. W. Peek, Epigraphica, 21, 1959, p. 19—22; Bulletin épigraphique, 1962, nr. 278.

[ἡνίκα κῦδος ἔλε στρατός δε μέ/γ]αν "Ιστρον ὑπερ[βάς]
 [βάρ/β]χρα φῦλ·έδ[ά]μασσος' [Εύαν/δ]ρος ἐγώ στρατιώτης
 [ἢν κεί/ν]ης λεγιῶνος, ἢν 'Αντωνίνος / &ριστος
 αὐτοκράτωρ γ[ερά / ε]σσιν ἀπειρεσίοισιν ἔτ[ει/σ] εν.
 ἀλλὰ τέ[λ]ος μοι Μοῖρ[α / κ]ατήνυσε, χαίρετε λοιπόν,
 [τὸ]ν βίον οἰος δδ'έστι λογιζόμ[ε/ν]οι, παροδεεται.

W. Peek identifică pe împăratul Antoninus din r. 3—4 cu Antoninus Pius; dar L. Robert (Bull. épigr., 1962, 278) arată că „P(eek) est entré dans un commentaire assez embarrassé sur les actions guerrières d'Antonin le Pieux au delà du Danube. Il ignore que le nom *Antoninus* fut porté aussi bien par Marc Aurèle et par Caracalla (et Elagabale); il semble que l'histoire de Marc Aurèle fournit un bien meilleur point de départ pour un commentaire“. Vezi în acest sens, N. Gostar, în Dacia, N. S., 24, 1980, p. 307—308.

11. Burnum (Dalmatia). CIL, III, 2830 (v. p. 1059) = ILS, 1056. Cf. A. Stein, Reichsb. Dazien, p. 19—20.

[Cn.] Minicio Faustino / [Sex.] I[uli]o... f[ili]o(s) Serg(ia tribu) Severo / [se]v[ilo] i[u]rma[e] V eq(uitum) R(omanorum), I[III]I viro/[v]iarum c[[ura]nd[ar]um, XV / [s(acris)] f[aciundis], [tr]ib[uno] m[il]itum leg(ionis)... II Geminae, / [q]uaestor(i) pro[vinci]a[e] Macedoniae / [c]andidat[o] divi[li] Tr[ai]ani / [P]art[h]ici, trib[uno] p[le]b(is) / candidat[o] e[ius]dem, praetor(i), leg(ato) / leg(ionis) XIII Gemin[ae, l]eg(ato) / pr(o) pr(aetore) imp(eratoris) Traiani / Hadria[n]i Aug(usti) p[r]ovinciae / Dacia[e], co(n)suli, leg(ato) pr(o) p[r]aetore]] provinciae / Moesia[e] Inferioris, leg(ato) pr(o) pr(aetore) pro[vinci]ae Brittaniae, leg(ato) pr(o) pr(aetore) / p[r]ovinciae Iudeae, [l]eg(ato) pr(o) pr(aetore) / p[r]ovinciae Suriae, Huic / [senatus a]juctore [impl]eratore) / Trajan[o] Hadrian[o] Aug(usto) / ornamento triu[m]phalia / decrevit ob res in Iu[de]a / prospere ge[st]as. / [D(ecurio-num)] d[ecreto].

12. Roma. CIL, VI, 1523 = ILS, 1092. Cf. A. Stein, Reichsb. Dazien, p. 27—28; H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 136.

[M. Stati]o M. f[ilio] Cl(audia tribu) Prisco / [L]icinio Italico, leg(ato). Augustorum / pr(o) pr(aetore) prov[inciae] Cappadociae, leg(ato) Aug[g.] / pr(o) pr(aetore) prov[inciae] Brittanniae, leg(ato) Aug[g.] / pr(o) pr(aetore) prov[inciae] Moesiae Superioris, curato[ri] / alvei Tiberis et cl[o]iacarum urbis, c[o]n[s]uli, leg(ato) Aug(usti) prov[inciae] Daciae, leg(ato) leg(ionis) XIII G(eminae) p[ia]e fidelis, leg(ato) leg(ionis) / [X]III Gem(inae) Martiae Victricis, sacerdoti Titiali / [Fl]avia-ali, pr(aetori) inter cives et peregrinos, tr(ibuno) p[le]bis, quaest[ori]], / proc(uratori) Aug(usti) XX hereditatium prov[inciae] Narbones(is) et Aquita[niae]], / [p]r(ae)fector) eq(uitum) alae I pr(aetoriae c(ivium) R(omanorum), tr(ibuno) mil[itum] leg(ionis) I Adiutri(icis) p[ia]e fidelis) et leg(ionis) X [G(eminae)] p[ia]e fidelis) / ejt leg(ionis) III Gallicae, p[raef]ecto coh[ortis] III Lingonum, vexillo misl[itari] / d[onato] a divo Hadriano in expeditione Iudaic[a], Q. Cassius Domitius Palumbus.

13. Caesarea (Mauretania). CIL. VIII. 9365 (= 20 994) = ILS, 1099. Cf. A. Stein, *Reichsb. Dazien*, p. 44.

Sex(to) Cornelio Sex(ti) f(ilio) / Pal(atina tribu) Clementi, co(n)s(ulari) / et duci trium Da(ciarum) / ... Avidius Valens / ... leg(ionis) VII Gem(inae)...

14. (=IPD⁴, 480=524). Thuburbo Maius. AnnEP, 1920, 45=R. Cagnat, A. Merlin, L. Chatelain, *Inscriptions latines d'Afrique*, Paris, 1923, nr. 281. Cf. A. Stein, *Reichsb. Dazien*, p. 48; H. Deviiver. *Prosopographia*, p. 854, nr. 80.

Prin faptul că inscripția menționează pe C. Vettius Sabinianus Iulius Hospes ca *legatus Augusti pro praetore III Daciaram*, ea trebuie inclusă și în partea cu documentele *ad res Dacie pertinetentes*.

15. Xanthus (Lycia). IGR, III, 618 = ILS, 8841. Cf. A. Stein, *Reishsb. Dazien*, p. 68—69.

.... ε|..... μι..... αιατ|... [Πολληνία]ν Ὄνωρᾶταν, ἐχγόνη[ν] | Φλ. Λατρω-
νιανοῦ ὑπατικοῦ, || ποντίφικος, ἐπάρχου Ῥώμης, | [καὶ] Λύσπικος ὑπατικοῦ
Βριτανίας, Μυσίας, Δακίας, Σπαλινίας, ἐν χώρᾳ Σεβαστῶν δικάσαντος,
προεκγόνην Λύσπικος ὑπατικοῦ, ἀνθυπάτου | Ἀφρικῆς, ἐπάρχου ἀλειμένηῶν
Ἀππίας καὶ Φλαμινίας | τρίς, κυινδεκεμουρίου, ἐν | χώρᾳ Σεβαστῶν δια-
γόντος, ὑπατικοῦ Δαλματίας, || θυγατέρα Τιβ. Πολληνίου | Ἀρμένιου Περε-
γρείγου

16. Concordia (Venetia), CIL, V, 8660 = ILS, 1364. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 167.

T. Desticio T(iti) f(ilio) / Cla(udia tribu) Severo p(rimo) p(ilo) leg(ionis) / X
Gem(inae), subpraef(ecto) vigil(um), / proc(uratori) Aug(usti) prov(inciae) Daciae
Superior(is), proc(uratori) provinciae / Cappadociae item Ponti medi/terran(ei)
et Armeniæ Minor(is) et Ly/caon(iæ) An[ti]ochiæ, proc(uratori) prov(inciae)
Rætiae, fl[amini] divi Hadriani, pontifici, / [patrono] coloniae. / Alae... Fl(aviae)
(milliariae) Ge[r]manus, Martial(ius) Titianus, / Frol[entinius], ... Jan(us); alae I Fl(aviae):
Iulius Memorinus, / Iulius... Js, Fl(avius) Speratus; alae I sing(ularium):
Aelius / Se[ver]rus, Pe[tr]onius Julianus, decurion(es) exercitus / Raetici / praesidi
optimo et sanctissimo. / L(ocus) d(atus) d(ecreto) d(ecurionum).

17. Concordia (Venetia). CIL, V, 1227.

T(ito) Desticio T(iti) f(ilio) Cla(udia tribu) Severo, p(rimo) p(ilo) leg(ionis) X
Gem(inae), subpraef(ecto) vigil(um), proc(uratori) Aug(usti) prov(inciae) Daciae
Superior(is), proc(uratori) provinciae Cappadociae item Ponti mediterranei et
Armeniæ Minor(is) et Lycaon(iæ), proc(uratori) Augustor(um) prov(inciae)
Rætiae, proc(uratori) prov(inciae) Belgicae, flamini divi Hadriani, pontifici, patrono
coloniae; M(arcus) Claud(ius) Paternus, amico optimo. L(ocus) d(atus) d(ecreto)
d(ecurionum).

18. CIL, V, 1877. Concordia (Venetia).

[T(ito)] Desticio T(iti) f(ilio)] Cla(udia tribu) Se[ver]o, p(rimo) p(ilo) l[eg(i-
onis) X Ge[minae], subpraef(ecto) vi[gil](um), proc(uratori) Aug(usti)] prov(inciae)
[Daciae Superior(is)]...

19. Brühl (língä Köln). H.—G. Kolbe, in *Akte des IV. Internationalen Kon-
gresses für griechische und lateinische Epigraphik*; idem, in *Bonner Jahrbuch*,

162, 1962, p. 406—420; Ann Ep., 1963, 52. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I. nr. 179; A. Deman, Latomus, XXXII, 1973, 1, p. 142—143; H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 418—420, nr. 9.

[P(ublio)] *Helv[io] Pertin]aci / [e]q(uo) p(ublico), p[raef(ecto) coh(ortis)] ... Gal[l]orum e[q(uitatae), trib(uno) leg(ionis)... Vi]ct(ricis) / [p]raef(ecto) coh(ortis)... Tun(grorum) (?), prjaef(ecto) / [al]iae — — —, [p]ro/[c]ura[tori ad ali]me[n]t(a), / [p]raef(ecto) class(is) Ger(manicae), pr]oc(uratori) / [A]ug(usti) a[d du]cen(a) III Dac(iarum) i]d(em) / M[oesiae Super(ioris) (?)] / Agr[ippinense]s*

Această inscripție permite o serie de comparații cu informațiile transmise de *Historia Augusta* (Pert., 1, 4—6; 2, 1).

20. Concordia (Venetia). CIL, V, 8659=ILS, 1412. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 184.

P. Cominio P(ubli) f(ilio) / Cl(audia) (tribu) Clementi, / praef(ecto) classium pract(oriarum) / (Misenensis) et Ravennatis, / praeposito a censibus, proc(uratori) / Aug(usti) XX her(editatum), proc(uratori) Aug(usti) pro/vinc(iae) Lusitan(iae), proc(uratori) Aug(usti) / prov(inciae) Daciae Apolensis (sic), / subpraef(ecto) ann(onae), proc(uratori) Aug(usti) / ad famil(iam) glad(iatoriam) Transpa(danum), / proc(uratori) Aug(usti) XX her(editatum) per Hisp(aniam) / citer(iorem), omnib(us) equestrib(us) milit(ii)s funct(o), pontif(ici), pa/tron(o) coloniar(um) Conc(ordiensium) / Aquil(eiensium), Parmens(ium), Venafr(anorum); ordo Conc(or-densium).

21. Aquileia. G. Brusin, Notizie degli scavi di antichità, Roma, 1923, p. 230. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 184.

Conținutul inscripției este identic cu cel al precedentei; doar dedicantul (ultimele două rânduri) este diferit: [Des]ticia, T(iti) f(ilia), / [Ploti]na cl(arissima) f(emina).

22. Concordia (Venetia). D. Bertolini, Notizie degli scavi di antichità, 1890, p. 173=AnnEp., 1890, 151. Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 289—290, nr. 222. V. nr. 20—21.

P(ublio) Comi[n]io P(ubli) f(ilio) Cl(audia tribu) Cle[menti] honorat(o) e[quo publico, praef(ecto)] coh(ortis) V Ling[onum], trib(uno) mil(itum) leg(ionis) III Adi-utr(icis) p(iae) f(idelis), [donis milit(aribus) donato] expedition[e Parthica corona] murali has[ta pura ab Imperatorib(us) Caes(aribus) An[tonino et Vero Aug(ustis)] Armeniac(is) Me[dic(is) Parthic(is) maxim(is)], praef(ecto) alae I si[ngularium c(ivium) R(omanorum), proc(uratori)] ad XX hered(itatum) pe[r Hispanum citerio]rem, proc(uratori) ad [familiam] gladiatori(am) per Italiam, p[ro]c(uratori) ..., praef(ecto)] classis pr(aetoriae) Mis[fenens(is) et Ravennat(is)], proc(uratori) Da-ciae Apulensis] ...

23. Ephesus. CIL, III, 7127=ILS, 1421. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, II, nr. 222.

T. Cl(audio) T(iti) f(ilio) Papiria (tribu) / [X]enophonti / [pro]c(uratori) Aug(usti) ad bona co[ge]nda in Africa, proc(uratori) / [p]rovinc(iae) Asiae, subpraef(ecto) / annonea urbis, proc(uratori) Illyri/ci per Moesiam Inferiorem et Dacias / tres, proc(uratori) argentariarum Pan/noniarum et Dalmatiarum, / proc(uratori) Daciae Apulensis, proc(uratori) / in Aegypto ad epistrategiam / [s]eptem nomorum et Ar-sinoitum, / proc(uratori) viarum urbis; / Salvianus, Aug(usti) n(ostr)i vern(a) dis-pensator rationis extraord(inariae) / provinc(iae) Asiae.

24. Falerio Piceni. CIL, IX, 5439=ILS, 1368. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, II, nr. 226.

T. Cornasidio / T(iti) f(ilio) Fab(ia tribu) Sabino, e(gregiae) m(emoriae) v(iro), / proc(uratori) Aug(usti) Daciae Apulensis, proc(uratori) / Alpium Atractianar(um) et Poeninar(um) / iur(e) glad(ii), subpraef(ecto) class(is) pr(aetoriae) Raven(na-

tis), praef(ecto) alae veter(anae) Gallor(um), trib(uno) leg(ionis) II / Aug(ustae), praef(ecto) coh(ortis) I Mont(anorum), p(atrono) c(oloniae), auguri, Laure(enti) / Lavin(at), aed(ili), II viro q(uin)q(uennali), q(aestori) p(ecuniae) p(ublicae) / collegia fabrum centon(ariorum) dendrophor(orum) / in honorem / T. Cor-nasidi / Visen(i) Clementis, / fili eius, equo publ(ico), Laur(entis) / Lavin(atis), patroni plebis et col/legio(rum), qui ab ipsis oblatum / sibi honorem statuae in/ patris sui nomen memo/riamque transmisit.

25. (=IPD⁴, 536). Diana Veteranorum. H.—G. Pflaum, Libyca, III, 1955, p. 135—154; AnnEp, 1956, 124. Cf. PIR, III, p. 361, nr. 79; H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 181 bis.

Întrucit personajul onorat prin această inscripție — M. Valerius Maximianus — apare ca *proc(urator) prov(inciae) Daciae Porolissensis*, precum și *leg(atus) leg(ionis) V Mac(edonicae)* item (*leg(atus) leg(ionis) XIII Gem(inae)*, trebuia făcută o mențiune și la partea cu inscripțiile *ad res Daciae pertinentes* din culegerea epigrafică a lui Dobó.

26. Ancyra (Galatia). CIL, III, 6756=ILS, 1414. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, II, nr. 262; H. Devijver, *Prosopographia*, p. 73, nr. 60.

P. Semp(ronio) Ael(io) Lycino, proc(uratori) Aug(ustorum) n(ostrorum) (duo-rum) / prov(inciae) Syrie Palaestinae, proc(uratori) / hidi logi (sic), proc(uratori) Dacie Porolis(s)ensis, / proc(uratori) XX h(ereditatum) provinciarum Galliarum / Narbonensis et Aquitaniae, item omnibus / equestribus militiis perfuncto, / Q. Blaesius Apollinaris.

27. Ancyra. CIL, III, 6757=ILS, 1413. Cf. nr. 26.

P. Ael(io) Sempro[ni]o Lycino, om{nib}us / militiis equestribus ornato, pro-c(uratori) XX h(ereditatum) per provinc(ias) Narbonensem et Aquitanicam, / proc(uratori) provinc(iae) Dacie Porolis(s)ensis, proc(uratori) CC / Alexandria[e] idiu logu, / C. Fab(ius) Titi[an]us, a militiis, municeps eius, / amico incomparabili.

28. Caesarea (Mauretania). AnnEp, 1946, 113. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 157 bis; R. Syme, JRS, LII, 1962, p. 87—96; idem, Studii Clasice, III, 1961, p. 131.

T(ito) Fl(avio) T(iti) fil(io) Palatin(a) (tribu) [Prisco Gallonio] Frontoni Q(uinto) M(ar)cio Turboni, pr[ae]tori, pr[oc]uratori pro leg(ato) provinciae / Mauretaniae Caes(ariensis), [proc(uratori) pro l]eg(ato) et praef(ecto) prov(inciae) Dac[iae] / Inferioris, proc(uratori) . . .], proc(uratori) XX heredi[tat(ium)] / provinciae [Syriae Palaest]inae, proc(uratori) ad cen[sus] . . .

29 (=IPD⁴, 517). Roma. CIL, VI, 1449 (cf. p. 3805)=ILS, 1107. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 188; T. Nagy, în *Hommages Marcel Renard*, II, 1969 (coll. Latomus, 102), p. 536—546 (v. AnnEp, 1969—1970, 13); H. Devijver, *Prosopographia*, II, p. 550—551, nr. 4.

În culegerea lui A. Dobó, inscripția este prezentată la partea cu inscripțiile *ad res Pannoniae pertinentes*; dar personajul onorat, M. Macrinius Avitus Catonius Vindex, apare și ca *p[er]loc(urator) prov(inciae) Dac(iae) Malv(ensis)*.

30. Mogontiacum. W. von Pfeffer, Mainzer Zeitschrift, 59, 1964, p. 55 și urm.; cf. G. Alföldy, Bonner Jahrbuch, 165, 1965, p. 187—191=AnnEp, 1966, 262.

[. . .] / pro salute et in/columitate d(omini) n(ostr) / Imp(eratoris) [[An[t]on[i-ni]]] Aug(usti) / totiusq(ue) domus / divinae eius, / Domitius Antonius, / leg(atus) leg(ionis) XXII Pr(imigeniae) [[P(iae) F(idelis) A[nt]oninianaee]]], item leg(atus) leg(ionis) V Mac(edonicae) [[An[t]oninianaee]]], / curator r(ei) p(ublicae) T(jud)er-ti[n]orum, / proc(urator) Aug(usti) fe]rrariar(um) / [. . .] S A I [. . .] (?).

31. CIL, XII, 1686=ILS, 7017. Lugdunum. Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, p. 656, nr. 65 (aici este datată: II, s./III s.“).

Tib(erio) Pompeio / Pompei Iusti fil(io) / Prisco Cadur/co, omnibus ho/no-rib(us) apud suos / funct(o), trib(uno) leg(ionis) V / Macedonicae, / iudici arcae / / Galliarum III / provinc(iae) Galliae.

32. Epetium (Dalmatia). CIL, III, 1919=ILS, 2770. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 196.

D(is) [M(anibus)]. / L. Artoriūs Iuſtus, (centurio) le[g(ionis)] / III Gallicā item I(centurio) le[g(ionis)] VI Ferra/tae item (centurio) leg(ionis) II Adiutricis. item (centurio) leg(ionis) V M[aj]c(edonicae) item p(rimus) p(ilus) eiusdem... praeposito / classis Misenatium... [pr]a[e]ff(ectus) leg(ionis) VI Victricis, duci legg(ionum) d[u]arujm Britanici/(mi)arum aduersus Arm[oricanos], proc(uratori) cente/nario (sic) provinciae Lib[urniae] iure] gladi, vi/vus ipse sibi et suis [...] ex te]st(am)ento).

33. Thessalonica (Macedonia). *Inscriptiones Graecae*, X, pars II, fasc. 1 (ed. C. Edson), Berlin, 1972, nr. 546.

Αύρήλιος Ἀκάκις δ καὶ Εύτύχις · στρατιώτης λεγιωνάρις ε' Μακεδονικῆς
κὲ Αύρηλιος Λεόντις · οἱ υεῖοι Φλαβίῳ Πλακτωλῷ τῷ καὶ Ἀκακίῳ
αικαστοντάρχῳ δρδινάτῳ · πληρώσας(!) ἔτη · κῇ ἐκ τῶν Ιδίων κόπων.
εἰ δέ τις τολμήσι, εἴτε τῶν Ιδίων αύτοῦ, εἰ δὲ ἔτερός τις, δώσῃ τῷ Ιε-
ρωτάτῳ ταμίῳ

34. Milev. CIL, VIII, 8207. Cf. PIR, II², 1936, nr. 53 (Q. Caecilius Laetus); A. Stein, *Reichsb. Dazien*, p. 99.

Q(uinto) Caecil(i)o C(ai) f(ilio) Quir(ina tribu) Laeto c(larissimo) v(iro), pro-
co(n)s(uli) provinciae Baeticae, sodali Augustali, leg(ato) leg(ionis) XIII Geminæ,
curatori col(oniae) Pisaurensiū, curatori col(oniae) Formianorum, p[re]f[ectori]...

35. Iconium (Galatia). ILS, 9013. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 157; H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 124, nr. 167.

M. Arruntio M. / fil(io) Serg(ia) (tribu) Frugi, p[raef]ecto / coh(ortis) IIII
Ulp(iae) Petraeor(um), / trib(uno) mil(itum) leg(ionis) XIII Gem(inæ), / p[raef]ecto
alae Parthor(um) / sagit(tariorum), proc(uratori) Aug(usti) provin(ciae) / Britan(niae),
ad census provin(ciae) / Cilic(iae), prov(inciae) Cappad(ociae) et / Armeniae Minoris / et Ponti Mediterrani, / M. Claudius Longus, / cognato suo ob me/rita.

36. Neapolis (Campania). CIL, X, 1795=ILS, 1401. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 207; H. Devijver, *Prosopographia*, p. 180, nr. 16.

M(arco) Bassaeo, M(arci) f(ilio), Pal(atina tribu), / Axio, / patr(ono) col(o-
niae), cur(atori) r(ei) p(ublicae), II vir(o), muniflico, proc(uratori) Aug(usti) viae
Ost(iensis) et Camp(aniae), / trib(uno) mil(itum) leg(ionis) XIII Gem(inæ), proc(u-
ratori) reg(ionis) Cala/bric(ae), omnibus honorib(us) Capuae func(to), / patr(ono)
col(oniae) Lupiensium, patr(ono) municipi / Hudrentinor(um), universus ordo mu-
nicip(i) / ob rem publ(icam) bene ac fideliter gestam. / Hic primus et solus vic-
tores Campani/ae pretis et aestim(atione) paria gladiat(orum) edidit. / L(ocus)
d(atus) d(ecreto) d(ecurionum).

37. Mendes (Aegyptus). ILS, 8850=IGR, I, 1107. H. Devijver, *Prosopographia*, p. 145—146, nr. 217. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, II, nr. 268.

**T. Αὐρήλιος Καλπουργιανὸς Ἀπολλωνίδης | χιλιαρχος
λεγιώνος ἱδ Γεμίνης, χιλ. λεγ. | εγ Γεμίνης, ἐπίτροπος Γαλλίας
Ἀκουιτανικῆς | ἐπὶ κήνσων, ἐπίτροπος Μυσίας τῆς κάτω, ἐπὶ. |
Θρακῆς, ἐπὶ. Δελματίας, ἐπὶ. Αιγύπτου ἴδιου | λόγου, | ζήσας
ἔτη γέ.**

38. Nicaea. IGR, III, 41. Cf. nr. 37.

**[II. Αὐρήλιον Καλπουργιανὸν Ἀπολλωνίδην] | γιλιαρχον λεγ. ιδ' Γεμί-
ν(ης) |, γιλιαρχον λεγ. εγ', , ἐπίτρ(οπον) | τῶν Σεβ(αστῶν) ἐπαρχείας Γαλλίας |
Ἀκουιτανικῆς ἐπὶ κήνσ[ω]ν |, ἐπίτρ(οπον) ἐπαρχείας Μυσίας | τῆς κάτω, ἐπίτρ(ο-
πον) ἐπαρχείας | [Θρ]άκης, ἐπίτρ(οπον) δουκ(ηγάριον) ἐπαρχείας Δαλματίας καὶ
Ιστρίας , ἐπίτρ(οπον) δουκηνάριον | Ἀλεξανδρείας τοῦ ἴδιου | λόγου , | Γ. Λου-
κηνὸς Λρχέλαος τὸν | φίλον.**

39. Roma. CIL, VI, 32412=ILS, 1155. Cf. H.—G. Pflaum, in *Beiträge zur Historia-Augusta-Forschung*, Bonn, 1974 (Antiquitas, 4), p. 119—120.

*Terentiae Flavolae / sorori sanctissimae / v(irgini) V(estali) maxima, / Q(uintus) Lol(l)ianus Q(uinti) f(ilius) / Poll(ia tribu) Plautius Avitus / co(n)s(ul), augur,
pr(aetor) cand(idatus) / tutel(arius), leg(atus) leg(ionis) VII / Gemin(ae) piae fel-
licis, / iuridic(u)s Asturicae et / Callaeciae, leg(atus) Augg(ustorum) prov(inciae) /
Asiae, quaest(or) candidat(us), trib(unus) / laticlav(ius) legion(is) XIII Gemin(ae), /
triumvir monetalis a(utu)s a(rgento) a(ere) / f(lando) f(erundo) cum / Claudia Sestia
Cocceia Sev[e]triana / coniuge et Lolliana Plautia Sestia Servilla filia.*

40. Carnuntum. AnnEP, 1968 422 (23 august 219 e.n.). Cf. H. Devijver, *Pro-
sopographia*, p. 394—395, nr. 105.

Pe față anterioară:

*Genium, / pro sal(ute) Imp(eratoris) [[Caes(aris) M(arci) Aur(elii) / Antonini
P(ii) F(elicis) Augustii]], / [A?]lf(ius) M(arci) f(ilius) Faustinianus, / [d]ec(urio)
c(oloniae) C(laudiae) A(ugustae) S(avariae) et c(oloniae) S(epitimiae) A(ureliae)
A(ntoniniana) K(arnunti), eq(uo) / [p]ubl(lico), sacerdotalis / p(rovinciae) P(an-
noniae) S(uperioris), trib(unus) mil(itum) leg(ionis) / XIII G(eminae) Ant(oniniana)e,
tri(bunus) / coh(ortis) II Mattiacor(um) / (miliariæ) eq(uitatae), praef(ectus)
alae / [II]I Sept(imiae) Suror(um) (miliariæ), / [c]ol(egio) fabr(um) Karn(unten-
sium) d(ono) d(edit).*

Pe cealaltă față:

*Ded(icatum) Imp(eratore) [[Antonino Aug(usto)]] / II et Sacerdote co(n)s(uli-
bus) / (ante diem) X Kal(endas) Sept(embras), agente praef(ecto) T(ito) Ael(io)
Constant(ino, -io), / mag(istris) coll(egii) / Ael(io) Herculano et Ulp(io) Marc[el]i/
lino.*

41. Thuburbo Minus (Africa). CIL, VIII, 1175 (cf. p. 1386). Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, p. 674, nr. 97.

*C. Porcio, C(ai) fil(io) / Quir(ina tribu) Saturnino / Iuniori, / trib(uno) /
leg(ionis) XIII Geminæ, / trib(uno) leg(ionis) XII Fulm(inatae) / ob adsidua in /
rem publicam / merita; d(ecreto) d(ecurionum) p(ublice) p(ositus).*

42. Segermes (Byzacena). CIL, VIII, 23068=ILS, 9012. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 170; H. Devijver, *Prosopographia*, p. 950, nr. 140.

... / Rom / trib(uno) coh(ortis) XX[...] voluntarior(um), trib(uno) leg(ionis) XIII G[em(inae)], / praef(ecto) eq(uitum) alae Vettion(um), [praef(ecto)] / eq(uitum) alae II Flaviae miliariae, / cur(atori) viae Pedanae, proc(uratori) Aug(ustus)/tor(um) provinciae Pannoniae Superioris, / proc(uratori) Augustor(um) reg(ionis) Hadrimetin(ae) / d(ecreto) d(ecurionum) pecunia) p(ublica).

43. Ancyra (Galatia). CIL, III, 267. Cf. E. Ritterling, în RE, XII, s.v. *legio*, col. 1721.

D(is) M(anibus) / C. Iul(io) Candido, / p(rimus) p(ilus) leg(ionis) XIII Gem(inae), / heredes ex tes / tamento fece/runt.

44 (=IPD⁴, 385). CIL, X, 5829=ILS, 2726. Ferentinum (Italia, Regio I). Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, p. 668—669, nr. 89.

În inscripție se face mențiune despre T. Pontius Sabinus, care, înainte de a parcurge milițile ecvestre, este atestat ca centurion al legiunii XIII Gemina (pe timpul lui Traian).

45. Apamea. L. Jalabert, R. Mouterde, C. Mondésert, *Inscriptions grecques et latines de la Syrie*, IV, Paris, 1955, nr. 1362.

D(is) M(anibus) / Aurel(ius) / Sinna, / mil(es) leg(ionis) / XIII Geminæ vi/xit an(nis) XL, / mil(itavit) an(nis) XVII. / Ael(ius) Vict(or) h(eres) b(ene) m(erenti).

46. Novae (Moesia Inferior). D. Dečev, Izvestija (BIAB), 12, 1938, p. 300—301, nr. 26. Cf. G. Forni, *Il reclutamento*, p. 197, nota 1.

.... / ... Aurel(ius) Mac / [en]jo, vet(eranus) leg(ionis) / [...] Ge[min](ae) domo / [Ca]pp(adociae), vixit / [an]nis LX. M(arcus) Val(erius) / [Ma]cenio, fil[ius] et / [he]r(es) patri kar[issimo] / [faciendum] c(uravit).

47—51. Poetovio (Pannonia Superior). V. H. Hoffiller, B. Saria, *Antike Inschriften aus Jugoslavien*, I, Zagreb, 1938, nr. 313—317; AnnEp, 1936, nr. 53—57. Cf. F. Horovitz, SCIV, VIII, 1957, p. 333—338.

— D(eo) S(oli) I(nvicto) M(ithrae) / pro sal(ute) d(omini) n(ostr) Gallieni

P(ii) F(elicis) / Invicti Aug(usti), Fl(avius) Aper, v(ir) e(gregius), l(ibens) m(erito).

— D(eo) Soli I(nvicto) M(ithrae) / pro (sa)salute / canaliclari / et actario-

rum / et codicarior(um) / et librariorum / leg(ionum) V M(acedonicae) et XIII G(eminae) Gallienarum.

— D(eo) S(oli) I(nvicto) M(ithrae) / pro salute / tesseriarior(um) / et cus-

tot(um) ar/mor(um) leg(ionum) V M(acedonicae) / et XIII Gemin(a)e / Gal-

lienarum.

— D(eo) S(oli) I(nvicto) M(ithrae) / pro sal(ute) officialium Apri pree / positi

leg(ionum) V M(acedonicae) et XIII Gem(inae) / Gall(enarum).

— / [leg(ionum) V] M(acedonicae) et XIII G(eminae) / [G]allienarum / [Fl]avius Aper, v(ir) e(gregius), [pra]epositus.

52. Arretium (Etruria). CIL, XI, 1836=ILS, 1332. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, II, nr. 347; H. Devijver, *Prosopographia*, p. 639—640, nr. 30.

L(ucio) Petronio L(uci) f(lilio) / Sab(atina tribu) Tauro Volu/siano, v(iro) co(n)s(ulari) / ordinario, praef(ecto) praef(orio), / em(inentissimo) v(iro), praef(ecto) vigul(um), / p(erfectissimo) v(iro), trib(uno) / coh(ortis) primae praet(oriae), protect(ori) / Aug(ustorum) n(ostrorum) (duorum), item trib(uno) coh(ortis) III (praet(oriae)), / trib(uno) coh(ortis) XI urb(anae), trib(uno) coh(ortis) III vig(ulum), leg(ionum) X / et XIII Gem(inae) prov(inciae) Pannoniae Superiori(s) / itim (sic) leg(ionis, -um) Daciae, praeposito equitum singularior(um) Aug(ustorum) n(ostrorum) (duorum), p(rimo) p(ilo) leg(ionis) XXX Ul/piae, centurioni deputato,

eq(uo) pub(lico), / ex V dec(uriis), Laur(enti) Lavin(ati), / ordo Arretinorum, pa-trono / optimo.

53. Diploma militară de la Čovdin (Moesia Superior), emisă probabil simultan cu cea de la Gherla din 10 august 123. S. Dušanić, M. R. Vasić, Germania, 52, 1974, p. 408—425; I. I. Russu, IDR, I, 7 a; Margaret M. Roxan, *Roman Military Diplomas 1954—1977*, Londra, 1978, p. 51, nr. 22.

54 (=IPD⁴, 475). Ariminum. CIL, XI, 393=ILS, 2739. Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, II, p. 597—598, nr. 12.

Ala I Asturum, menționată în inscripție, ca și *numerus equitum electorum ex Illyrico*, staționau în Dacia Inferior, deci această inscripție ar fi trebuit mai degrabă inclusă între cele *ad res Dacie pertinetentes*.

55. Ephesus. CIL, III, 6075 (cf. p. 1285)=ILS 1366. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, II, nr. 241; H. Devijver, *Prosopographia*, II, p. 901, nr. 19.

... s. proc. [Augg. / nostr]or. item prae[sidi] / Alpiu[m] Cottiar. et ma[rit., prae[/ vehic]ulationis Panno[niae utriu]sq. et Moesiae sup[erioris] / et N]orici, prae[. al. pr. A]sturum, tri]b. leg. XI Cl., advoc. f[isc]i, comiti] // / [c.]v. adfinis domin[orum] / nostr]orum Augustor[um, / Ly]cus Augusto[rum] / ser.] adiutor tabul. pr[ov. Asiae]..... or. ark. mag. o....

56. Serdica. B. Filov, Arch. Anzeiger, 1912, col. 563.

D(is) M(anibus) / M. Aurelius Te[res, veteranus / ex ala prima As/trorum, natio/ne Bessus, mili/[tavit an]nis XXVIII...

57—61 (=IPD⁴, 321—325). Celeia. CIL, III, 5211 (=ILS, 1362); CIL, III, 5212 (=ILS, 1362 a); CIL, III, 5214; CIL, III, 5215 (=ILS, 1362 b). Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 156; H. Devijver, *Prosopographia*, II, p. 839—840, nr. 52.

T. Varius Clemens și-a exercitat cea de-a treia milie de cestvestră, eventual și prima, în Dacia. V. nr. următor.

62. Celeia (Noricum). CIL, III, 15205=V. Hoffiller — B. Saria, *Antike In-schriften aus Jugoslavien*, Zagreb, 1938, p. 22, nr. 44. Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, II, p. 839—840, nr. 52. V. nr. 57—61.

... [proc(uratori) provinciarum] ... / Raetiae / Mauret(aniae) Caesariensis, Lusitaniae, Ciliciae] / pr[ae]fecto equit(um) alae I Fl(aviae) Aug(ustae) Britan-nicae] / mil[iar]iae, prae[fecto auxiliariorum missorum in]ter t[empus expedi-tionis] in Mauretaniam Tingitanam ex] / Hispania, prae[fecto eq(uitum) al(ae)] II Pannonior(um), trib(uno) mil(itum) / leg(ionis)] XXX [U(lpiae) V(ictoris), prae[fecto cohortis] II Gallorum Macedonicae] / ... R...

63. (=IPD⁴, 330). CIL, XIV, 4459=ILS, 1442. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 212; H. Devijver, *Prosopographia*, II, p. 638, nr. 27.

T. Petronio T(iti) f(ilio) / Aniens(i tribu) Prisco, / procuratori Aug(usti) fer-rariarum et annonae / Ostis, / prae[fecto] alae II Pannonior(um), / trib(uno) leg(ionis) VII Geminia Felicis, / prae[fecto] coh(ortis) III..., / tr.... / lyntr.... / L(o-cus) d(atu)s d(ecreto) d(ecurionum).

64. Abudiacum (Raetia). CIL, III, 5775. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 150 bis; H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 260—261, nr. 162; D. Isac, ActaMN, XVI, 1979, p. 47. V. nr. următor.

[Cl(audius) P]aternus Cleme[n]tianus, / proc(urator) Au[g(usti)] / provinciar(um) Iud(aeae) v(ices) a(gens) l(egati), Sard(iniae), Africæ et Norici], / prae[fectus] eq(ui-tum) alae Silia[nae] / torquatae c(ivium) R(omanorum), / trib(unus) [mil(itum)] /

leg(ionis) ... et] leg(ionis) [XI Claud(iae), / praef(ectus) coh(ortis) cl[assicae], /
... fecit.

65. Abudiacum (Raetia). CIL, III, 5776=ILS, 1369, V. nr. 64.

*Cl(audius) Pater[nus] / Clement[i]a[n]us, / proc(urator) [Au]g(usti) / provin-
 cia[rum] / Iud(aeae) v(ices) a(gens) l(egati), Sar[din(iae)], / Africæ et [Norici], /
 praef(ectus) eq(uitum) [alae] / Siliana[e] [torq(uatae)] c(ivium) R(omanorum)], trib(u-
 nus) milit[um] / leg(ionis) XI C[laud(iae)], pra[ef(ectus) coh(ortis) classic(ae)
 fecit].*

66. Gerasa (Arabia). AnnEp, 1930, 92. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 86; H. Devijver, *Prosopographia*, p. 813, nr. 9.

*[L(ucio) Valerio L(ucii) fil(io)] Poblilia (tribu) Firmo, trib(uno) coh(ortis)
 XXVI vol(untariorum), trib(uno) mil(itum) leg(ionis) X (Geminae) p(iae) f(idelis),
 praefecto) alae Siliana[e] bis torq(uatae) bis armillatae, proc(uratori) [Aug(usti)
 prov(inciae) Arabiae....*

67. Roma. CIL, VI, 39440=ILS, 9002. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 139; H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 391—392, nr. 100.

*[T(ito) Furio L(ucii) f(ilio) Pal(atina tribu) Victorii[nol], / praef(ecto) praet(orio)
 Imperator[um] M. Antonini / et L. Veri Augg., consularibus] orna[m]e[n]tis] / ho-
 norato et [ob victoriam] Parthicam / [M. Aureli Antonini] / et [L.] Veri Augg.]
 coron. murali vallari [urea] / hast[is] pur[is] I[III] vexillis obsidionali/[b]u[s IIII]
 donato, [praef(ecto)] Aegypti, praef(ecto) v[igilum], / proc(uratori) a rat(ionibus),
 praef(ecto) [cl(assis)] praet(oriae) Mis(en)ensis, praef(ecto) cl(assis) pr(aetoriae)] /
 Ravennatum, proc(uratori) ludi magni, proc(uratori) provinciae / Hispaniae
 [cilt(erioris), [proc(uratori) XL] Gall(iarum), praef(ecto) alae Frontonianae,
 tribuno] / legionis II Adiutric(is), [trib(uno)] coh(ortis) Bracarum in Brita[nnia]....*

68. Flavia Solva (Noricum). CIL, III, 5331=ILS, 2734. Cf. H. Devijver, *Pro-
 sographia*, I, p. 134—135, nr. 191.

*T(ito) Attio C(ai) fil(io) / Tutori, / praef(ecto) alae I Bata/vor(um) miliar(iae),
 / praef(ecto) alae I Tung(rorum) / Frontonian(ae), / trib(uno) mil(itum) leg(ionis)
 II Ad(iutricis) p(iae) fidelis, / praef(ecto) coh(ortis) I B(a)etas(iorum) c(ivium)
 R(omanorum), / dec(urioni) Fl(avia) Solva, / Sedatius Quietus.*

69 (=IPD¹, 476). Caesarea (Mauretania). CIL, VIII, 9358=ILS, 2738. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 125; H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 65—66, nr. 44.

În cadrul primei miliții ecvestre, P. Aelius Marciānus a fost praef(ectus) coh(ortis) I Augustae Bracarum, precum și praepositus numeri Illyricorum; de aceea, inscripția care îl menționează trebuie introdusă în seria celor *ad res Dacie pertinentes*.

70. Album Intimilium (Italia, Regio IX). ILS, 9506. Cf. H.—G. Pflaum, *Car-
 rières*, I, nr. 103; H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 79—80, nr. 75.

*[M(arcus) Aemilius] M(arci) f(ilii) Fal(erna tribu) / Bassus, [praef]fectus
 coh(ortis) pr(imae) Antioch(ensiūm), / [praef]ectus coh(ortis) pr(imae) Britto-
 nu[m], / praef(ectus) alae Moesic(ae), / [pro]c(urator) imp(eratoris) Caes(aris) Trai/
 [ani] Hadriani Aug(usti) ad / XXXX Gall. item ad / censum agend(um) Ponto /
 Bithyniae, epistra/teg(us) Pelusio item/Thebaidis, proc(urator) / provinciae lu-
 dae/ae, t(estamento) p(onii) i(ussit).*

71. Taurini (Italia, Regio XI). CIL, V, 6995. Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 92, nr. 103.

*L. Alfio Restituto, / eq(uiti) R(omano), eq(uo) p(ublico), praef(ecto) coh(ortis)
 II Br(ittonum) / eq(uitatae), trib(uno) coh(ortis) I Br(ittonum) (milliariae) eq(ui-*

tatae), flam(ini) / divi Titi et Claud(iae) Paulinae eius / C. Pinarius Onesimus et / Cassidarius Ampheristus / ob merita.

72. Pisaurum (Italia, Regio VI). CIL, XI, 6337=ILS, 1422. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, II, nr. 228; H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 276—277, nr. 194.

Ti(berio) Claudio Zenon(i) Ulpiano, v(iro) e(gregio), praef(ecto) coh(ortis) I Ast(u)rum, trib(unus) coh(ortis) I Fl(aviae) Britton(um), praef(ecto) alae I Claud(iae) mill(iariae), adiut(ori) a[d] c(j)e[n]s(us), ex sacra iussione adhibit(o) in consil(ium) praef(ecti) praetorio) item urb(is), pr[oc]uratori ad bona] damnatorum, proc(uratori) silicum viar(um) sacrae urb(is), subpraef(ecto) vigil[i]b(us), proc(uratori) privatae re-gionis Ariminensium, patrono col(oniae) Pisaur(ensium), ob eximiam circa se ac patriam suam benivolentiam eius...

73. Mactar (Mauretania). G.—Ch. Picard, *Revue archéologique*, 1968, 2, p. 297—314. Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 474—476, nr. 99.

Apollini Patrio Aug(usto), / Sex(tus) Iulius Possessor, praef(ectus) coh(ortis) Gall(orum), cura[tor] numeri Syrorum sagittariorum item / alae primae Hispano-rum, trib(unus) mil(itum) leg(ionis) XII F(ulminatae), / adlectus in decurias ab optimis maximisq(ue) / Imp(eratoribus) Antonino et Vero Aug(usti), adiutor / praefecti annonae ad horrea Ostensia et / Portuensia, proc(urator) Aug(usti) ad ripam Baetis, / proc(urator) Aug(usti) Ostis ad annonam, proc(urator) Aug(usti) / Ale-xandriae ad Mercurium, / statuam aheneam trans mare adiectam d(edidit) d(edid-cavit).

74. Aeclanum (Italia, Regio II). CIL, IX, 1132. Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, p. 183, nr. 22.

[C.] Betitio, C. f(ilio) / C]or(nelia tribu) Pietati, / p]raef(ecto) coh(ortis) pr[imi]ae / Fl(aviae) Comm[age/n]orum q.IIII-vir[o] i(ure) d(icundo), / III]I-vir(o) quinq[uenn(al) /, B]etitius Pius, fil[ius], p]atri optimo el[t / N]eratia Proci[lla] / viro optimo fecer[unt].

75. Tubusuctu (Mauretania). J. Marcellot-Jaubert, *Bulletin d'archéologie algérienne*, I, 1962—1965, p. 163, nr. 1=AnnEp, 1967, 644. Cf. I. I. Russu, SCIV, 21 1970, 1, p. 162—163; H. Devijver, *Prosopographia*, II, p. 637—638, nr. 26.

.... / Q(uintus) Pe[tro]njius C(ai) f(ilius) Cor(nelia tribu) / Novatus, praef(ectus) coh(ortis) [V] / Gallor(um), trib(unus) leg(ionis) XIII Ge[minae], praef(ectus) eq(uitum) I Hisp(anorum), / praef(ectus) eq(uitum) I Campagon(um) / proc(urator) Aug(usti) XX her(editatum) per A/siam, Phrygiam, Lyciam, / Galatiam, patronus / coloniae, / d(ecreto) [d(ecurionum)].

76. Circeii (Italia, Regio I). CIL, X, 6426. Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, p. 861—862, nr. 92.

C. Vibio C(ai) f(ilio) Pomptin(a tribu) / Celeri Papirio Rufo, / praef(ecto) coh(ortis) I Montanor(um), / trib(unus) coh(ortis) I Flaviae Hisp(anorum) / (milia-riae) eq(uitatae), praef(ecto) alae I Ulp(iae) / singul(arium) / Circeienses patrono / ex d(ecreto) d(ecurionum) p(ecunia) p(ublica).

77. (=IPD¹, 540). Bulla Regia (Numidia). AnnEp, 1911, 7=ILS, 9015; AnnEp, 1914, 248. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, II, nr. 224; H. Devijver, *Prosopographia*, II, p. 706—707, nr. 11.

M. Rossius Vitulus a fost, cu ocazia primei milii ecvestre, praef(ectus) coh(ortis) II Hispanorum; s-ar putea ca această unitate să fie cea care a stationat în Dacia Porolissensis, la Bologa.

78. Mogontiacum (Germania Superior). CIL, XIII, 6817: Cf. H. Devijver, *Pro-sopographia*, II, p. 752—753, nr. 70.

D(is) M(anibus) / Tito Statilio Tauro, / praef(ecto) fabrorum, / praef(ecto) coh(ortis) I Aug(ustae) Itur(a)e/or(um) et VI Thracum, trib(uno) / mil(itum) leg(ionis) XXII Pr(imigeniae) p(iae) f(idelis); vixit / an(nis) XXXVI. Statilius For tunatus, lib(ertus), f(aciendum) c(uravit).

79. Thyatira (Galatia), CIG, 3497=IGR, IV, 1213=ILS, 8853. Cf. H.—G. Pflaum, *Carrières*, I, nr. 218 ter (=II, nr. 309); H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 106—108, nr. 132.

ἀγαθὴ τύχη | [T.] Ἀντ. Κλ. Ἀλφ. Ἀρεγνωτον τὸν | κράτιστον ἐπιτεροπον τοῦ Σεβ. | ἀρχῆς Λειβιανῆς, ἔπαρχον εἴλης | δευτέρας Φλ. Ἀγριππι[α]νῆς, πραιτόσιτον εἴλης σιν[γ]λαρίων, χιλιαρχον | σπειρας πρώτης Κιλίκων, πραιτόσιτον | σπειρας πρώτης Γαιτούλων, ἔπαρχον | σπειρας δευτέρας Φλ. Νομιμιδῶν, πραιτόσιτον σπειρας δευτέρας Φλ. Βέσσων | σπειρας ἀνν[ά]νης Θεοῦ Ἀντιωρείνου | ...ιμένων Σελευκείας Πει[ε]ρ[ι]ας, ἐπιπέτα Ρω[μ]α[ι]ων, τελζον Κυρείνα, ὑπατικῶν συγγενῆ, νιὸν καὶ ἔχονον ἀρχιερέων Ἀσιας, | ἀδελφιδοῦν Ἀλφ. Ἀπολλιναριου, | ἐξι κῆρυσον τοῦ Σεβ., νεωκόρον τῆς λαμπροτάτης Κυζικηγῶν μητροπόλεως, λογιστὴν Σελευκίας Πειερίας καὶ Ἀλεξανδρείας κατ' Ἰσ[α]ον καὶ Ρώ[μ]ου καὶ τῆς | [τῶν] Τραταρῶν πόλεως καὶ Τροπησίων | καὶ τῆς [κ]ολωνείας, ἐν πάσαις ὑπ[η]ρεσίαις [ο]ιρατιωτικαῖς γεγονότα, τὸν ἱερέα τοῦ προπάτορος Θεοῦ Τυρίμουν, | οἱ βαφεῖς.

80. Vicus Martis Tudertium (Italia, Regio VI). CIL, XI, 4748. Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, p. 670—671, nr. 91.

T. Popilio T(iti) f(ilio) Vol(tinia tribu) / Albino, Tuder(tis) / praef(ecto) coh(ortis) I Alpinor(um), / trib(uno) leg(ionis) VII Gem(inae) fel(icis), / praef(ecto) alae I Tung(rorum) Fronton(ianae), / vicani vici / Martis Tudert(is) / ex aere con-lat(o), / loc(o) d(ato) d(ecreto) d(ecurionum).

81 (=IPD⁴, 291). CIL, X, 4873. Venafrum (Italia, Regio I). Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, II, p. 684, nr. 114.

Sex. Pulfennius Salutaris M. Luccius Valerius Severus a fost, în cadrul celei de-a doua miliții ecvestre, trib(unus) mil(itum) coh(ortis) I mill(iariae) Vindelic(orum) — ceea ce îndrepătăcea introducerea acestei inscripții printre cele privitoare la istoria Daciei, nu a Pannoniei.

82. Birdoswald (Britannia). CIL, VII, 865=RIB, I, 1919.
D(is) M(anibus) / Aureli / Concord/di; vixit / ann(um) un/un d(ies) V; / si-l(ius) Aurel(i) / Iuliani / trib(uni).

Aurelius Iulianus apare ca tribun al cohortei I Aelia Dacorum într-o altă inscripție de la Birdoswald (RIB, I, 1909=IPD⁴, 715); cf. H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 153, nr. 235.

83. Birdoswald (Britannia). R. P. Wright și M. W. C. Hassall, *Britannia*, 5, 1974, p. 462—463, nr. 9=AnnEP, 1977, 519. Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, II, p. 704, nr. 6.

[D]jeo / Nep[t]uno, / Reginius / Iustinus, / tribunus / [v]otum / libens / solvit / me[rito].

84. Birdoswald (Britannia). R. P. Wright, JRS, LI, 1961, p. 194=AnnEP, 1962, 263. Cf. H. Devijver, *Prosopographia*, I, p. 162.

I(ovi) O(ptimo) M(aximo), / coh(ors) I Ael(ia) / Dacorum / Probiana) / c(ui) p(raeest) Aur(elius) / Verinus, / trib(unus).

85. Birdoswald. RIB, I, 1912.

[D(ominis)] n(ostris) Dioc[letiano] et / M[aximiano] Invictis Aug(ustis) et / Constantio et Maximiano / n(obilissimis) C(aesaribus) sub vi(ro) p(erfectissimo) Aur(elio) Arpagio pr(aeside) / praetor(ium) quod erat humo copert(um) / et in labe(m) conl(apsum) et princ(ipia) et bal(neum) rest(ituit) / curant(e) Fl(avio) Martino, cent(urione) p(rae)p(osito) c(ohortis).....

86. Apamea (Syria). Louis Jalabert, R. Mouterde, C. Mondésert, *Inscriptions grecques et latines de la Syrie*, IV, Paris, 1955, nr. 1356.

+ Ἐνθάδε χιται Ἀστέριος
τειχοῦντος νουμέρου
Δαχών

87. Tekija (Transdierna, Moesia Superior). Anna și Jaro Šašel, *Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia inter annos MCMLX et MCMLXX repertae et editae sunt*, Ljubljana, 1978, nr. 469.

Genio / sancto pa[t(erنو)] / Daciarum, / Ant(onius) Maximus, (centurio) leg(ionis), / princ(eps) pr(a)et(orii), / vot(o) lib(enter) so(luto).

88. Viminacium (Moesia Superior). M. Mirković — S. Dušanić, *Inscriptions de la Mésie Supérieure*, I, 1976, nr. 76 apud I. I. Russu, SCIVA, 28, 1977, 3, p. 459—462).

D(is) M(anibus). Cl(audius) Valentinianus, eq(ues) R(omanus), d(ecurio) IIII (vir) municipii Apulensis, Aureliae Probill(a)e, c(onius) c(arissimae) q(uae) vixit annos XVIII b(ene) m(erent) p(osuit).

89. Oenoanda (Lycia-Pamphilia). AnnEP, 1975, 815; vezi și Bulletin épigr., 1972, 443.

[...] Πο ?]ντιανός | [...]NECKΟΥ | [...]ΛΠΟ[...]Υ | [...]ΗCA ραλως
ἐκμύρισα | τὸν κατ' ἑ[π]έραν ὥκε[α|νό]ν [...] 'Ασιαν, Λυκείαν, Παμ[φ]υλιαν,
Φρυγίαν, Βειθυνιαν μέχρι | Βιζαντίου, Θράκην, | τὰ Νέρωνος στάδια, | Αίμον
καὶ 'Ροδόπην[ν] | διέβην, Μυσιαν, Σαρματίαν, τὸν Δασο[ύ]βιν ἐπλευσα μέχρι
[τῆς] | τε Σκυθίας καὶ τῆς Δακίας, τείρ[ω]ντας ἀπαγάγας τοῖ[ς έ] | μοῖς ἀναίω-
μασιν | ἡρέα δὲ ἀπὸ ἀρχειρέος Κλαυδίου Πτολεμαίου.

90. Topraisar (Dobrogea, Moesia Inferior). Inscriptie greacă, menționind un personaj cu numele Decebal; inf. Maria Bărbulescu-Munteanu (Muzeul de istorie națională și arheologie, Constanța).

91. Sucidava (Moesia Inferior). C. Scorpán, *Limes Scythiae. Topographical and stratigraphical research on the late Roman fortifications on the Lower Danube* (BAR, International Series 88), Oxford, 1980, p. 212—213, nr. 3.

*D(is) M(anibus) / Diurdano / Decibali, ve/teran(o), Q(uintus) Pri/scus, fi-
lius, / et Felix, liber/tus, bene me/renti posu/erunt.*

92. Novae (Moesia Inferior). V. Božilova, în *Actes du VIIe Congrès international d'igraphie grecque et latine*, București-Paris, 1979, p. 336; eadem, *Klio*, 62, 1980, 1, p. 68—69.

D(is) M(anibus) / Aureliae Qui/et(a)e et Fl(avio) / Decebalo, / vet(erano) leg(ionis) I Ital(icae) / Severiana, / marito eius. / [S]jammonia Anto/[nia ejt Au- r(elius) Ianua/[rius, v]jet(eranus), et Aur(elius) / Elpidephorus, / her(edes) ex test(a- mento) / f(aciendum) c(uraverunt). / O(ptamus) s(it) v(obis) t(erra) l(evis).

INSCRIPTIONS DE L'EXTÉRIEUR CONCERNANT L'HISTOIRE DE LA DACIE ROMAINE

(Résumé)

Sous ce titre, l'auteur présente un riche supplément (92 inscriptions grecques et latines) au recueil *Inscriptiones extra fines Pannoniae Daciaeque repertae ad res earundem provinciarum pertinentes* (abrégé: IPD⁴), publié par A. Dobó (IVe éd., Budapest, 1975). Voir aussi, à ce propos, les comptes-rendus (sur l'ouvrage cité) publiés par C. C. Petolescu (*Dacia*, N. S., XX, 1976, p. 299—301) et I. I. Russu (*Revue roumaine d'histoire*, XVI, 1977, 1, p. 173—178) et spécialement les compléments effectués par N. Gostar, dans *Arheologia Moldovei* (Jassy), IX, 1980, p. 125—135.